

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ ТА ПРАВОТВОРЕННЯ В
УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Збірник матеріалів XIII Міжнародної науково-практичної конференції

16 травня 2025 року

За загальною редакцією доктора політичних наук,

професора М.В. Трофименка

Київ
МДУ
2025

Організаційний комітет:

Голова	Микола ТРОФИМЕНКО, ректор МДУ, доктор політичних— наук, професор;
Заступник голови	Юлія ДЕМИДОВА, проректор з науково-педагогічної роботи та молодіжної політики МДУ, кандидат педагогічних наук, доцент;
Члени оргкомітету:	Вікторія ГРИГОР'ЄВА, завідувач кафедри права, кандидат юридичних наук, доцент; Світлана КАЛІНІНА, декан економіко-правового факультету, доктор економічних наук, професор; Марія ПОЖИДАЄВА, професор кафедри права, доктор юридичних наук, доцент; Юлія КАМАРДІНА, доцент кафедри права, кандидат юридичних наук, доцент; Анна ПОЛІТОВА, доцент кафедри права, кандидат юридичних наук, доцент; Юлія КОВЕЙНО, доцент кафедри права, доктор філософії; Галина ТИХОМИРОВА, доцент кафедри права, кандидат юридичних наук, доцент Žaneta Simanavičienė, prof. Mykolas Romeris University

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою економіко-правового факультету Маріупольського державного університету (протокол № 11 від 27.05.2025).

С 91 Сучасний розвиток державотворення та правотворення в Україні: проблеми теорії та практики : зб. матеріалів XIII Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 16 трав. 2025 р. / за заг. ред. М.В. Трофименка. — Київ: МДУ, 2025. — 421 с.

Збірник містить матеріали XIII Міжнародну науково-практичну конференцію «Сучасний розвиток державотворення та правотворення в Україні: проблеми теорії та практики», яка відбулася 16 травня 2025 року в Маріупольському державному університеті. Посвідчення №285 про реєстрацію проведення заходу від 3 березня 2025 р. в ДНУ «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації» (УкрІНТЕІ)). У матеріалах висвітлені актуальні проблеми теорії та практики сучасного державотворення та правотворення в Україні за напрямками: міжнародне право: виклики та перспективи; права людини крізь призму сучасних викликів і загроз; Україна на шляху повоєнного відновлення: правовий аспект; кримінальна юстиція під час війни та у повоєнний період; кліматична справедливість: право, політика та безпека. Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та здобувачам вищої освіти, а також усім, хто цікавиться проблемами теорії та практики сучасного розвитку державотворення та правотворення в Україні. Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

Тихомирова Г.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права
Маріупольського державного
університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9424-1232?lang=en>

ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ РІШЕНЬ ЄСПЛ ЯК ДЖЕРЕЛА НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА

Ключові слова: джерела національного права, ЄКПЛ, імплементация, правозастосування, рішення ЄСПЛ.

У сучасному правовому просторі питання визнання рішень Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) як джерела національного права набуває дедалі більшої актуальності. З одного боку, це зумовлено зростанням значущості міжнародних стандартів у сфері прав людини, з іншого – специфікою правових систем держав – учасниць Ради Європи, які повинні забезпечити ефективну імплементацию рішень ЄСПЛ у внутрішньодержавний правопорядок. Ключову роль тут відіграє Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі – ЄКПЛ), яка є не лише базовим міжнародно-правовим актом, а й джерелом, на основі якого ЄСПЛ формує свою практику.

У теорії права триває дискусія щодо юридичної природи рішень ЄСПЛ, їхньої обов’язковості та місця в системі джерел права. Однією з головних проблем є відсутність однозначного підходу до визначення рішень ЄСПЛ як прецедентів, особливо в контексті романо-германської правової системи, в якій прецедент не розглядається як офіційне джерело права. Однак навіть у державах континентальної правової системи, таких як Україна, судова практика ЄСПЛ поступово набуває нормативного значення – як через безпосереднє застосування положень ЄКПЛ, так і через тлумачення цих положень, надане ЄСПЛ.

Згідно зі статтею 1 ЄКПЛ, держави-учасниці зобов'язані забезпечити кожному, хто перебуває під їхньою юрисдикцією, права та свободи, визначені в Конвенції. Стаття 46 ЄКПЛ прямо вказує, що «високі договірні сторони зобов'язуються виконувати остаточне рішення Суду у будь-якій справі, у якій вони є сторонами». Це положення стосується обов'язковості рішень у справах проти конкретної держави. Проте, як зазначається в науковій літературі, важливим є і загальний обов'язок враховувати усталену практику Суду навіть у справах, у яких держава не була стороною, що впливає з природи тлумачення норм ЄКПЛ Судом як автентичного.

В українській правозастосовчій практиці рішення ЄСПЛ поступово визнаються як де-факто джерело права. Конституційний Суд України неодноразово вказував на обов'язковість урахування практики ЄСПЛ при тлумаченні положень Конституції, що стосуються прав і свобод людини. Аналогічна позиція простежується в практиці Верховного Суду, зокрема Великої Палати, яка не лише посиляється на рішення ЄСПЛ, а й обґрунтовує ними зміну підходів у застосуванні національного законодавства.

Водночас на практиці існують проблеми. Зокрема, відсутній системний механізм імплементації рішень ЄСПЛ у національне законодавство, а також спостерігаються суперечності між окремими рішеннями національних судів та позицією ЄСПЛ щодо аналогічних правовідносин. Це знижує ефективність правозахисного механізму та створює ризики правової невизначеності.

Потребує врегулювання і питання правотворчої функції ЄСПЛ. Хоча Суд формально лише тлумачить ЄКПЛ, його практика має нормативне значення, що де-факто перетворює ЄСПЛ на орган, здатний розвивати конвенційне право. Таке становище посилюється тим, що тлумачення ЄКПЛ ЄСПЛ визнається остаточним та обов'язковим до виконання, що створює прецедентні норми, які повинні враховувати всі держави – члени Ради Європи.

Таким чином, у сучасній правовій доктрині та практиці рішень ЄСПЛ простежується тенденція їх трансформації у вторинне джерело національного права, яке забезпечує єдність правозастосування в європейському просторі та

сприяє посиленню гарантій захисту прав людини на національному рівні. Для України важливо не лише визнавати обов'язковість рішень ЄСПЛ у конкретних справах, а й забезпечити реальну дію прецедентної практики Суду як частини правової системи, що ґрунтується на положеннях ЄКПЛ.

Список використаних джерел:

1. Андрійченко О., Чернецька О. Практика Європейського суду з прав людини у здійсненні правосуддя. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 4. С. 284–288.
2. Гаврилюк О. Проблемні питання застосування практики Європейського суду з прав людини національними судами. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 4. С. 231–238.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
4. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text> (дата звернення: 10.05.2025).

Філоненко І.С.,

студентка 4 курсу денної форми

здобуття освіти першого

(бакалаврського) рівня вищої освіти

спеціальності 293 «Міжнародне право»

освітньої програми «Міжнародне право»

ННІ права Сумського державного

університету

ПОНЯТТЯ ТА ПРИНЦИПИ МІЖНАРОДНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Міжнародна відповідальність є одним із фундаментальних інститутів сучасного міжнародного права, який забезпечує дотримання суб'єктами міжнародного права своїх зобов'язань та сприяє підтримці міжнародного правопорядку. Міжнародна відповідальність охоплює широкий спектр